

Gjennomgang av økonomien ved Det humanistiske fakultet (HF) – Delrapport 1: Overordnet oppsummering av utviklingen 2012-2015

UiO styre vedtok 10.3.15 at kvaliteten i 5-årige prognoser bør forbedres. Som ett av flere oppfølgingstiltak er det planlagt at Gruppe for Virksomhets- og Økonomistyring (VØS) ved Enhet for Lederstøtte skal gjennomgå økonomien ved enkelte av UiOs fakulteter og enheter. Gjennomgangen starter med HF, på bakgrunn av at fakultetet de senere år har hatt et betydelig økende mindreforbruk. Økningen har i tid sammenfalt med perioden etter at fakultetet i 2013 ble gitt en særskilt budsjettstyrking, begrunnet i en forventet krevende økonomisk situasjon.

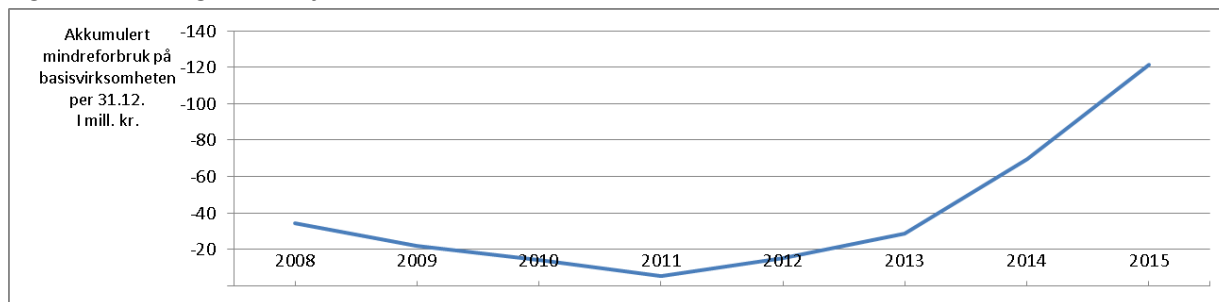
Gjennomgangen av HF ble igangsatt i februar 2016, og en sluttrapport («Delrapport 2») vil foreligge i løpet av våren 2016. VØS er ansvarlig for gjennomgangen, som skjer i samarbeid med HF selv.

Herværende Delrapport 1 gir en foreløpig og overordnet oppsummering. Hovedvekten er her lagt på å beskrive faktiske og relevante forhold i perioden 2012-2015. Det antydes noen sammenhenger, uten at man går inn i dypere analyser. Delrapport 2 vil gjøre grundigere analyser, og vil også forsøke å gjøre enkelte vurderinger knyttet til framtidig utvikling av HFs økonomi.

Utviklingen i mindreforbruket ved HF

Følgende graf viser utviklingen i mindreforbruket¹ ved HF:

Figur 1: Utvikling i mindreforbruket ved HF

Mens mindreforbruket i 2011 var nede i 5 mill. kr, hadde det i 2015 vokst til 122 mill. kr. Spesielt økte mindreforbruket i 2014 og 2015, - økningen var disse årene på hhv 42 og 52 mill. kr. Mindreforbruket utgjorde ved utgangen av 2015 19% av HF's årlige basisinntekter².

Styrkingen av HF i 2013

Styrkingen av HF i 2013 besto av en bevilgningsøkning på 15 mill. kr årlig, gitt på varig basis. I tillegg ble det gitt en midlertidig styrking på 16 mill. kr fordelt over 5 år.

¹ «Mindreforbruk» refererer i denne sammenheng til mindreforbruk på *basisvirksomheten* (dvs. inkluderer ikke bidrags- og oppdragsfinansiert virksomhet). Begrepet refererer dessuten her til *akkumulert* mindreforbruk (i motsetning til «isolert mer-/mindreforbruk», som referer til den årlige *endringen* i mindreforbruket)

² Dette beregnet med utgangspunkt i HF's mindreforbruk på 122 mill. kr ved utgangen av 2015, sett i forhold til at fakultetet i 2015 hadde 640 mill. kr i inntekt på basisvirksomheten.

Tabell 1: Særskilt styrking av HF, vedtatt i fordelingsprosessen 2013

Beløp i mill. kr	2013	2014	2015	2016	2017	2018->	Sum
Midlertidig styrking («omstillingsmidler»)	5	5	3	2	1	0	16
Varig styrking	15	15	15	15	15	15	
Sum særskilt styrking per år	20	20	18	17	16	15	
Akkumulert effekt av HF's særskilte styrking	20	40	58	75	91		

I tillegg til denne særskilte styrkingen fikk HF i 2013 også en andel av den *generelle* styrkingen av fakultetene med varig effekt, - HF's andel var 5,5 mill. kr.

Utgangspunktet for den særskilte styrkingen kan finnes i HF's budsjettinnspill til fordelingen 2013, datert 29.3.2012. Budsjettinnspillet kom i kjølvannet av at «HF-klemma» allerede i noen tid hadde vært debattert i offentligheten. HF's krevende økonomiske situasjon ble også presentert for UiO-styret av HF's dekan på styremøtet 6. mars 2012. UiO-styret diskuterte HF's situasjon og sa at den ville bli behandlet som en del av fordelingen for 2013.

HF's innspill tok utgangspunkt i at antall vitenskapelige årsverk ved fakultetet over tid hadde blitt redusert; utdannings- og forskningsstillinger var redusert med 9% mellom 2005 og 2012. HF mente dette skyldtes gjentatte rammekutt fra UiO, samt manglende lønnsvekstkompensasjon. I innspillet påpekte HF at de så det nødvendig med *ytterligere* interne kutt for å tilpasse seg den økonomiske situasjonen.

Budsjettinnspillet la hovedvekt på utfordringene disse kuttene representerte for HF's fagportefølje. Fakultetet påpekte at HF hadde «en fragmentert fagportefølje, sammenlagt over 70 fag». Stadig flere fag hadde blitt, eller sto i fare for å bli, «små» (definert som færre enn 3 vitenskapelige ansatte pr fag). HF sto i denne situasjonen overfor ulike hensyn som vanskelig lot seg forene: sikring av robuste fag, ønsker og krav om å ivareta faglig bredde, ivaretagelse av HF's nasjonale ansvar for fag og samlinger, opprettholdelse av studietilbud samt satsing på prioriterte områder på forskning og utdanning.

Vedlagt budsjettinnspillet lå 3 årsverksscenarier som HF hadde laget. Scenariene var basert på 3 ulike utviklingsbaner mht antall vitenskapelige årsverk: scenario A (reduksjon i antall årsverk, for å bringe økonomien i balanse), scenario B (årsverk opprettholdt på 2012-nivå), scenario C (gradvis gjenoppbygging av årsverk til 2005-nivå).

Figur 2: HF's 3 scenarier – ulik utvikling i antall vitenskapelige årsverk

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Antall vitenskapelige årsverk³											
Scenario A (reduksjon)	291	282	269	270	265	260	255	255	250	250	243
Scenario B (2012-nivå)	291	282	269	290	290	290	290	290	290	290	290
Scenario C (2005-nivå)	291	282	269	270	290	310	320	330	340	345	350
→ Regnskapsresultater (akkumulerte resultater i mill. kr. Pluss = merforbruk. Minus = mindreforbruk)											
Scenario A	10	12	10	3	-10	-15	-18	-15	-9	-2	0
Scenario B	10	12	10	3	-10	15	43	75	109	144	179
Scenario C	10	12	10	3	-10	33	90	158	236	313	392

Scenariene simulerte de økonomiske effektene av disse ulike utviklingsbanene. Dette med utgangspunkt i antatte sammenhenger mellom vitenskapelige årsverk på den ene siden - og hhv kostnader og inntekter (resultat-uttelling m.m.) på den andre. Disse beregningene ble koblet med en generell økonomisk prognose for HF, og på denne måten viste man mulig effekt på HF's totale

³ Faste årsverk i undervisnings- og forskerstillinger

regnskapsresultater (jfr. tabellen ovenfor). Det er verdt å merke at alle de tre scenariene er relativt identiske til og med 2016. Fra 2017 viser scenario B og C et økende merforbruk. Ingen av de tre scenariene tydet på vesentlig behov for styrking før i 2017 (alle tre viser et mindreforbruk i 2016).

I budsjettinnspillet ba HF om en årlig styrking, fra og med 2013, på 24,3 mill. kr på varig basis, samt en midlertidig styrking på totalt 39,3 mill. kr i perioden 2013-2018. Den faktiske styrkingen som ble gitt var altså noe lavere. UiOs ledelse ga i forbindelse med styrkingen følgende føringer:

«For HF vil styrkingen bidra til en faglig bredde også i fremtiden. For å sikre en bærekraftig økonomi og faglig kvalitet, må fakultetet gjennomgå sammensetningen og bredden. Retningsgivende for arbeidet er å oppnå mer robuste fagmiljøer gjennom bl.a. samarbeid og tverrfaglighet. Omstillingsmidler gis for å støtte opp under denne prosessen som et ledd i faglige prioriteringer.»⁴

HF's oppfølging etter styrkingen i 2013

Styrkingen skulle bidra til å sikre faglig bredde og skape bærekraftige fagmiljøer. For å oppnå dette måtte det vedvarende fallet i antall fast vitenskapelige ansatte stanses, for så, i tråd med fakultetets faglige prioriteringer, på sikt økes.

I etterkant av styrkingen har HF igangsatt rekrutteringsprosesser, men påpeker utfordringer mht at prosessene tar lengre tid enn forutsatt⁵. Planprosessene i forkant av utlysning tar generelt lang tid. I tillegg anslår HF at det i snitt tar ca 1,5 år fra utlysning til den ansatte er på plass.⁶

Fakultetet mener imidlertid at igangsatte rekrutteringsprosesser relativt raskt vil få effekt på antall vitenskapelige årsverk, og mener å kunne belegge dette bl.a. med en økning i antall saker som har blitt behandlet i HF's tilsetningsutvalg de siste par årene.

Tabell 2: Antall tilsetningssaker behandlet i HF's tilsetningsutvalg

Vitenskapelige stillinger unntatt stipendiatstillinger

2012	2013	2014	2015
30	40	52	78

Denne utviklingen må imidlertid også bl.a. ses i sammenheng med antall avganger i samme periode. Vi vil gjøre en nærmere vurdering av dette i Delrapprt 2.

Innenfor rammen av Delrapport 1 har det heller ikke vært mulig å gjøre vurderinger av HF's oppfølging av den forventede omstillingen (jfr. føringer i tildeling), - dette vil vi også komme tilbake til i Delrapport 2.

Mulige sammenhenger mellom styrkingen i 2013 og utviklingen i mindreforbruket

I perioden etter HF's budsjettstyrking i 2013 har mindreforbruket økt med 106 mill. kr (endring 2012-2015). Av dette kan 58 mill. kr forklares med den særskilte budsjettstyrkingen fra 2013 (jfr. akkumulert effekt iht tabell 1).

⁴ Endelig disponeringsskriv 2013, datert 6.12.2012

⁵ Langvarige rekrutteringsprosesser synes å være en utfordring for mange av UiOs enheter, - og er således ikke alene en HF-utfordring.

⁶ Det kan være aktuelt å gå nærmere inn på forholdene rundt rekrutteringsprosessene i Delrapport 2.

Det er nærliggende å se den særskilte budsjettstyrkingen som hovedårsaken til mindreforbruket, - gitt nevnte utfordringer med å sette styrkingen i aktivitet. Den kan imidlertid ikke forklare mer enn ca halvparten av økningen i mindreforbruket. I Delrapport 2 vil vi gjøre en nærmere vurdering av årsakene til mindreforbruket. I tillegg til den særskilte styrkingen kan det være sannsynlig at allerede igangsatte kostnadsbesparende prosesser ved HF kan ha bidratt til økningen, samt HF's andel av den generelle styrkingen i 2013 (akkumulert effekt: ca 17 mill. kr) og generell realvekst i bevilgningene til fakultetene etter 2013. Tabellen under illustrerer veksten i HF's bevilgning i den aktuelle perioden:

Tabell 3: Utvikling i HF's basisbevilgning

2011	2012	2013	2014	2015
506	528	557	587	613

Beløp i mill. kr

I Delrapport 2 ønsker vi også å gjøre en nærmere vurdering av sannsynlig utvikling av HF-økonomien framover. Som et utgangspunkt er det imidlertid verdt å merke seg at dersom både inntekter og kostnader de kommende årene skulle fortsette på nivå med de to foregående årene, dvs. at de årlige kostnadene ligger 40-50 mill. kr under de årlige inntektene, vil HF i løpet av et par år kunne ha et akkumulert mindreforbruk på drøyt 200 mill. kr, - tilsvarende over 30% av årlig basisinntekt. HF mener imidlertid at kostnadene vil øke relativt raskt som følge av fakultetets faglige prioriteringer og allerede igangsatte rekrutteringsprosesser. HF forventer et isolert merforbruk i perioden fram mot 2019, men det akkumulerte mindreforbruket vil fortsatt være betydelig.

Konklusjoner

- Arbeidet med Delrapport 1 har hatt et tilbakeskuende blikk, - dvs. vi har vurdert utviklingen til og med 2015. Når det gjelder de tiltak HF i denne perioden har igangsatt som følge av styrkingen i 2013, er dette tiltak som først og fremst vil få økonomisk effekt i de kommende år.
- Det er rimelig å anta at budsjettstyrkingen fra 2013 har bidratt til økningen i HF's mindreforbruk de senere år (samlet effekt av styrkingen var per 2015 58 mill. kr, per 2016 75 mill. kr). Årsverksscenarioene vedlagt HF's budsjettinnspill 2013 viste at behovet for økonomisk styrking først ville gjøre seg gjeldende fra 2017.
- Også andre forhold må ha bidratt til det økte mindreforbruket (total økning i mindreforbruket 2013-2015: 106 mill. kr). Det er naturlig å se mindreforbruksøkningen i sammenheng med realveksten i fakultetenes bevilgninger i denne perioden